

АНОТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ОРНАМЕНТ В ДИЗАЙНІ»

Освітній ступінь: бакалавр/магістр	бакалавр/магістр
Кафедра (на якій читається дисц.)	Графічний дизайн
Терміни вивчення (курс/семестр)	(2 курс) 3-4 семестр
Вид дисципліни: Загальна кількість годин, кількість год. лекцій /практи.)	60 год (40 практ. 20 лекцій)
Цикл дисциплін (заг. підготовки / професійної та практ. підготовки)	професійної та практичної підготовки

Ключові результати навчання (основні знання та уміння, яких набуває студент):

Завданням курсу «**Орнамент в дизайні**», для майбутніх дизайнерів і фахівців різних напрямів українського декоративно-прикладного мистецтва - є вивчення історичних та культурних передумов виникнення прадавніх символів і знаків, та орнаментики, які сьогодні є основою українського народного мистецтва і набувають особливої актуальності у сфері етнодизайну: емблематики, геральдики, розробки фірмового стилю підприємств, логотипів установ, у книжковій і плакатній поліграфії, які й формують сучасне візуальне середовище українського соціуму.

Нині перед фахівцями більшості мистецьких професій існує й потреба розуміння значень символів і знаків як носіїв певних змістів та їх комунікативних функцій в українському мистецько-культурному просторі. Тож використання їх в орнаментиці сучасними майстрами народного мистецтва та дизайнерами передусім зумовлює:

- 1. знання історії виникнення прадавніх символів і знаків** - як комунікативних засобів на всіх етапах розвитку як культур світу, так і української культури;
- 2. розуміння глибини міфологічного символізму і знакової інформативності** орнаментики від витоків і до сучасності;
- 3. фахове розуміння поняття мистецького стилю** як візуального образу певної культури, яка завжди базується на основі прадавніх ідей і конструкцій візуальних знаків та символів, а сам стиль завжди зумовлений як власним історичним досвідом так і культурними контактами;
- 4. володіння композиційними прийомами** творення сучасної української орнаментики та дизайнерської продукції, дотримуючись базового в усі часи принципу єдності форми та змісту творів мистецтва і дизайну.

Короткий зміст дисципліни (перелік тем та практичних завдань):

Дисципліна **“Орнамент у дизайні”** для студентів 2-ого курсу ГД,

Тема КОМБІНАТОРИКА. МОДУЛЬНІ ОРНАМЕНТИ.

Комбінаторика: це метод формоутворення в дизайні, заснований на застосуванні закономірностей різноваріантності зміни просторових, конструктивних і графічних структур об'єкта, а також на способах проектування об'єктів дизайну з типологізованих елементів. Модульний принцип компоновання є універсальним для дизайну і полягає в уніфікації елементів, що є важливим фактором для єдності пластики і цілісності візуального образу форми, гармонізації пропорційних відносин. У графічному дизайні модульне компоновання широко використовується в проектуванні орнаментальних схем, шрифтових форм та верстки багатосторінкових видань. Простота модульного елемента (трикутник, квадрат, коло) і можливість створення з них виразної пластики і ясних ритмічних структур використовується при створенні дизайнерських орнаментів – стрічкових, сітчастих та із центральною віссю симетрії.

Принцип комбінаторики широко застосовується при проектуванні різного характеру знаків, піктограм, логотипів, а також при оформленні елементів інтер'єру – декору стін, меблів, предметів побуту, одягу, пакувань, оформленні поліграфічної продукції та ін. У сфері проектування шрифтових форм використання модульного принципу призвело до появи самостійної групи модульних шрифтів, побудованих з простих геометричних елементів. Традиційною є модульна верстка у поліграфії при проектуванні структури книг, журналів, календарів.

Практичне завдання №1

Створити в матеріалі з пластикових елементів (наприклад, трикутників різного кольору) декоративну стрічкову композицію (скласти на столі і зафотографувати і роздрукувати кілька варіантів стрічкових орнаментів, згідно відомих схем побудови орнаментальних мотивів та різноманітних видів дзеркальної симетрії. Розглянути навчальні зразки композицій з центральною віссю симетрії та мотиви народної орнаментики, наприклад мотив «РУЖА». Створити в матеріалі з пластикових елементів (наприклад трикутників) декоративний мотив орнаменту з центральною віссю симетрії. Зафотографувати і роздрукувати кілька варіантів.

Практичне завдання №2

Створити за допомогою комп'ютерних графічних програм творчу декоративну композицію на вільну тему. із модульних різнохарактерних елементів за формою або кольором. (**кухонний фартук**) Як елемент декору, помістити орнаментальну композицію

на зовнішню стіну будинку чи огорожі, або використати в інтер'єрі кафе, кабінету, спальні чи ванної, як декор стін, або прикрасити вибраний предмет – меблі, килим, пакет, обкладинку книги, пакування для товару, як картина на стіні тощо.

Практичне завдання №3:

Розробка ескізу пакування до дитячої гри-головоломки "ТАНГРАМ"

У сучасній поліграфії є два способи використання орнаментів:

1. **Звернення до традиційних народних орнаментів і адаптація їх** під сучасні види друку та технології (використання орнаментів з народного ткацтва, вишивки, розпису, писанкарства, гончарства та ін.);

2. **Створення нових абстрактних орнаментальних форм**, не які не пов'язані з будь якими історичними чи смисловими ідеями (такими є дудлінг, зентангл, лайн-арт).

LINE ART (ЛАЙН-АРТ) – це малюнок, який складається з ліній на плоскому фоні, без використання переходів тіні, кольору або текстури. Він може передавати двомірні або тривимірні об'єкти і має підкреслювати, перед усім, форму і контур. Малюнок у стилі лайн-арт зазвичай чорно-білий, хоча іноді може поєднувати й різні кольори. Також можуть використовуватися ділянки суцільної заливки або з крапками поруч з лініями, які мають як постійну товщину (наприклад, в технічних малюнках та ілюстраціях), так і різну товщину ліній, які варіюються (наприклад, у гравюрах). Найширша сфера застосування лайн-арту – створення логотипів та брендової айдентики. Вони добре працюють як в кольорі, так і в монохромному виконанні, як з текстом, так і без. Також це застосування в веб-дизайні, інфографіку, в поліграфії: листівках, весільних запрошень, упакувці. Лайн-арт – це чудовий спосіб використовувати всі переваги мінімалізму, Нині значна частина

патернів, візерунків та орнаментів для сайтів створюється на основі лайн-арту. Незважаючи на свою простоту, цей спосіб має величезний потенціал виразності.

Ідея «ЗЕНТАНГЛУ» як ще одного захоплюючого способу орнаментального малювання виникла на початку ХХІ-го ст. в Америці, коли одного разу художник-каліграф Марія малюючи орнаменти які повторюються для фонів своїх творчих робіт, і поділилася зі своїм чоловіком своїми незвичайними відчуттями і переживаннями, що для неї таке малювання – це була повна концентрація, втрата відчуття часу і почуття легкості і свободи, як під час медитації. Назва стилю малювання Zentangle складається з двох коренів: Zen, тобто Дзен, і tangle – клубок, хитросплетіння. У даному випадку «тангл» – це орнамент, візерунок що повторюється і складається з простих однотипних елементів. Внутрішня свобода і превалювання інтуїції над розумом, його контрольованими рамками, є характерними для навчального підходу Дзен, де головним є сам процес малювання, а не кінцевий результат. Тож метод «зентангл» – це простий, розслаблюючий і захоплюючий спосіб створення вишуканих і красивих зображень шляхом малювання структурованих візерунків. Сфери застосування орнаменту в стилі «зентангл» досить різноманітні – це друкована поліграфія, одяг, текстиль, аксесуари, предмети для декору інтер'єру.

«ДУДЛІНГ» (від англійського слова doodle) – несвідомі каракулі. Це техніка малювання різноманітних ліній, прямих чи плавних, безладно переплетених між собою, або спрощених фігур (точок, завитків, каракулів) усередині замкнутого контуру. Ці маленькі елементи потім складають з себе великі, складні та гарні картини, які можуть бути як абстрактними, так і сюжетними. В «дудлінгу» немає ніяких особливих вимог: не має значення формат паперу, взагалі можна малювати на будь-яких поверхнях з будь-яких правил, немає прив'язки до якихось інструментах. В даний час «дудлінг» стає чимось більшим, ніж метод релаксації, його вже відносять до окремої техніці малювання.

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 4.

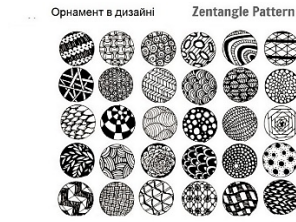
Створити творчу декоративну композицію за мотивами відомої живописної української народної картини - «КОЗАК МАМАЙ», в одному із стилів сучасної лінійної графіки – (зентангл, дудлінг, лайн-арт). Типологічно це може бути книжна або журнальна ілюстрація, дитяча розмальовка або лінійний малюнок, що поєднує всі 3 стилі разом.

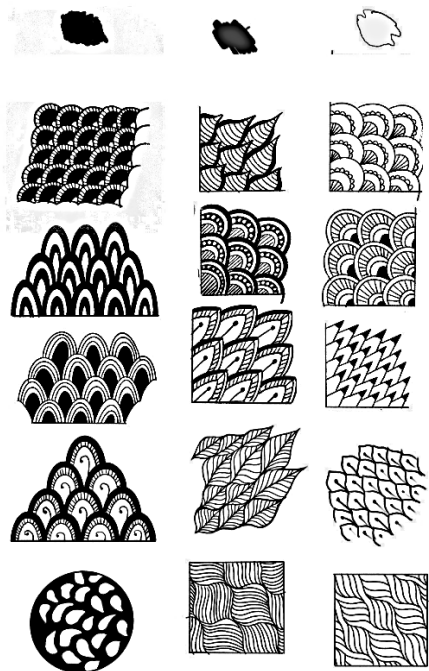
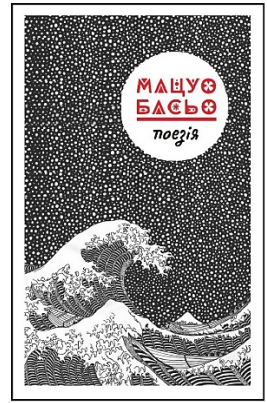
Практичне завдання 5.

У стилі орнаментальної графіки – лайн-арт розробити ескіз вітальної листівки до свята ВЕЛИКОДНЯ, використовуючи при цьому українську атрибутику – писанки, ткані речі, рушники, та серветки наприклад, з орнаментальним мотивом «ружа», а також інші символічні атрибути свята - весняні квіти і вербові гілочки з бруньками, паски, святкова кераміка – підсвічники, миски, горнята, іграшки, свічки, а також написи чи цифри. Це може бути як варіант святкового натюрморту так і довільна абстрактна композиція на цю святкову тему.

(як варіант можна розробити декоративний малюнок довільного натюрморту, пейзаж чи портрет, а також ескіз декору на паперовий стаканчик для кави, ілюстрацію до сучасного художнього твору, обкладинку до книжки творів улюбленого поета, декор для пакування цукерок, печива чи косметики тощо).

Кацусіка Хокусай. Хвиля.

Тема: РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОГО ОРНАМЕНТУ ХХ-ХХІ СТ. ФРАКТАЛЬНА ОРНАМЕНТИКА В ЕТНОДИЗАЙНІ.

Вивчення стилістичної та тематичної специфіки української орнаментики, і використання її у нових, не характерних для традиції формах, зокрема в рекламній сфері графічного дизайну

Теоретичні завдання

1. Відвідати музеї або сайти обласних та регіональних історико-краєзнавчих музеїв. Зібрати теоретичний та візуальний матеріал про твори декоративно-прикладного мистецтва регіонів, зокрема про орнаментовані речі вишивку (рушники, одяг), ткацтво (килими) народний розпис. Обов'язково варто відвідати сайти Національного музею українського декоративно-прикладного мистецтва <http://www.mundm.kiev.ua/>, музею імені

Івана Гончара <https://honchar.org.ua/>, Центр української культури та мистецтва <https://www.dolesko.com/>. і скопіювати фото знаків і орнаментовані речі декоративно-прикладного мистецтва з виставлених на сайтах колекцій. З цих матеріалів потрібно зібрати для себе базу мотивів орнаменту для подальшої роботи з ними.

2. Ознайомитися із творами народного мистецтва різних регіонів України, та з символікою природних і геометричних (конвенційних) орнаментів, а також особливостями їх використання у композиційних схемах килимів, рушників, на одязі і писанках. Для засвоєння теми студентам перш за все необхідно вибрати для порівняння наприклад, рушники Східного Поділля та Крелевецькі, Косівську та Опішлянську кераміку, килими з Полісся та Полтавщини, Самчиковий та Петриківський розпис, писанки Середнього Подніпров'я та Карпат. Також можливо вибрати для аналізу мистецтво певного етнографічного регіону (там де ви живете).

3. Переглянути лекцію-презентацію викладача на тему «Орнамент - трансформації і новації в сучасному етнодизайні. Фрактальна орнаментика», у якій розглянуто явище самоподібності (фрактальність) у живій і неживій природі та в мистецтві, зроблена їх класифікація та розкрито способи побудови фрактальних орнаментальних композицій на основі української орнаментики.

4. Знайти власні приклади явища існування самоподібних структурних форм у живій і неживій природі, яке отримало назву фрактали : це фрактальні структури сніжинок, морозних візерунків на вікні, морських молюсків, розгалуження гілок дерев, листя папороті, суцвіття квітів;

Фрактальні структури присутні і в народній орнаментіці, а з появою можливостей комп'ютерних технологій набули широкого поширення і в графічному і архітектурному дизайні.

5. Проаналізувати українські орнаменти у різних видах декоративно-прикладного мистецтва і знайти у них відповідники популярним фрактальним структурам – таких як «Серветка і квадрат Серпинського», «Дерево Піфагора», «Сітка Аполлонія», «Сніжинка Коха», «фрактал Пеано» та ін.

Практичне завдання 6

Підібравши відповідні до композиційних схем фракталів знаки із народного мистецтва створити власні творчі композиції. Файл для ознайомлення з аналогічними роботами та електронна адреса на яку потрібно висилати ескізи – у старости групи.

На основі традиційних українських орнаментальних форм або декорованих предметів:

Завдання 6.1. Створити творчу композицію за народними мотивами орнаментів за схемою побудови фракталу трикутника Серпинського.

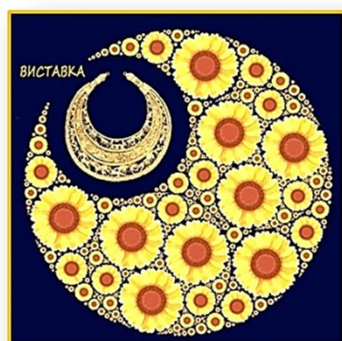
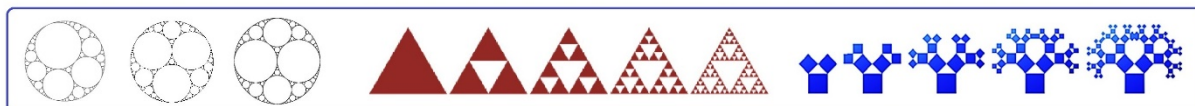
Завдання 6.2. Створити творчу композицію за народними мотивами орнаментів за схемою побудови фракталу квадрата Серпинського.

Завдання 6.3. Створити творчу фрактальну композицію використовуючи схеми побудови сітки Аполлонія, можливо в поєднанні будь-якими іншими схемами фракталів (Сніжинка або хрест Коха, крива Пеано, або їх поєднання. Зображення можуть бути як плоскі так і об'ємні.

Можливі варіанти третього завдання:

можна використати для цього завдання власні патерни, розроблені на попередніх практичних заняттях з тем «Комбінаторика в орнаментіці» та «Безфонові орнаменти». Також у якості базового мотиву фрактальних композицій можна взяти будь-який цікавий і виразний за стилістикою круглий чи квадратний предмет (декоративна рибка, оригінальний листок рослини, новорічне печиво, яблуко, долька лимона тощо, і потім скласти із них

орнаментальну фрактальну композицію

Результати оцінювання (поточний та підсумковий контролі (залік), критерії за накопичувальною системою оцінювання рівня знань, умінь та навичок (опитування, ескізи) з максимальною кількістю підсумкових балів 100.

- **Автор програми:** доцент кафедри мистецтвознавства і мистецької освіти кандидат історичних наук Босий Олександр Георгійович